

PATVIRTINTA
Švenčionių rajono savivaldybės tarybos
2019 m. kovo 28 d. sprendimu Nr. T-60

ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2017 METŲ ATASKAITA

Švenčionys
2018 m.

Turinys

1. ĮVADAS.....	3
2. BENDROJI DALIS.....	4
2.1. Švenčionių rajono savivaldybės demografinė situacija	4
2.2. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („Šviesoforas“)..	5
2.2.1 Rodiklių pokytis 2016–2017 m.	11
3. SPECIALIOJI DALIS.....	13
3.1. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu	13
3.2. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių.....	14
3.3. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.....	16
APIBENDRINIMAS	19
REKOMENDACIJOS	20

1. ĮVADAS

Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų Programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII-964 (toliau – Programa), siekiama, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, kad pagerėtų gyventojų sveikata bei sumažėtų sveikatos netolygumai. Programoje numatyti 4 tikslai:

1. sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį;
2. sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką;
3. formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą;
4. užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius.

Kiekvienam Programos tikslui įgyvendinti numatyti 2-6 uždaviniai, tokie kaip skurdo lygio ir nedarbo mažinimas, palankių sąlygų saugiai leisti laisvalaikį kūrimas, oro, vandens ir dirvožemio užterštumo bei triukšmo mažinimas, sveikos mitybos įpročių skatinimas, optimalaus fizinio aktyvumo įpročių ugdymas, motinos ir vaiko sveikatos gerinimas, lėtinių neinfekcinių ligų prevencijos ir kontrolės stiprinimas ir kt.

Visuomenės sveikatos stebėseną Švenčionių r. savivaldybės teritorijoje vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos stebėsenos (monitoringo) 2002 m. liepos 3 d. įstatymu Nr. IX-1023, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo Nr. V-488 „Dėl bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Pagrindinis visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje dokumentas – Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programa. Vykdamas visuomenės sveikatos stebėseną siekiama gauti išsamią informaciją apie Švenčionių rajono bendruomenės sveikatos būklę, visuomenės sveikatą įtakojančius veiksnius, kitus visuomenės sveikatos rodiklius, į kuriuos atsižvelgiant planuojamos ir įgyvendinamos visuomenės sveikatos stiprinimo priemonės.

Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2017 metų ataskaitoje (toliau - Ataskaita) pateikiami ir aprašomi 2017 m. visuomenės sveikatos būklę atspindintys duomenys Švenčionių rajono savivaldybėje. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Programos tikslai bei jų uždaviniai. Programoje iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėje stebėsenai vykdyti, patvirtintas pagrindinių rodiklių sąrašas (toliau – PRS), kurį sudaro 51 unifikuotas rodiklis, geriausiai apibūdinantis Programos siekinius.

Ataskaitoje naudojami oficialių statistikos šaltinių duomenys ir Higienos instituto Sveikatos informacijos centro (toliau - HI SIC) parengtas leidinys “Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.”.

Ataskaitoje naudojama standartizuotų rodiklių, kurie rodo, koks būtų analizuojamos sveikatos problemos dažnis tarp 60 savivaldybių, jeigu jose būtų vienoda gyventojų amžiaus struktūra, sąvoka.

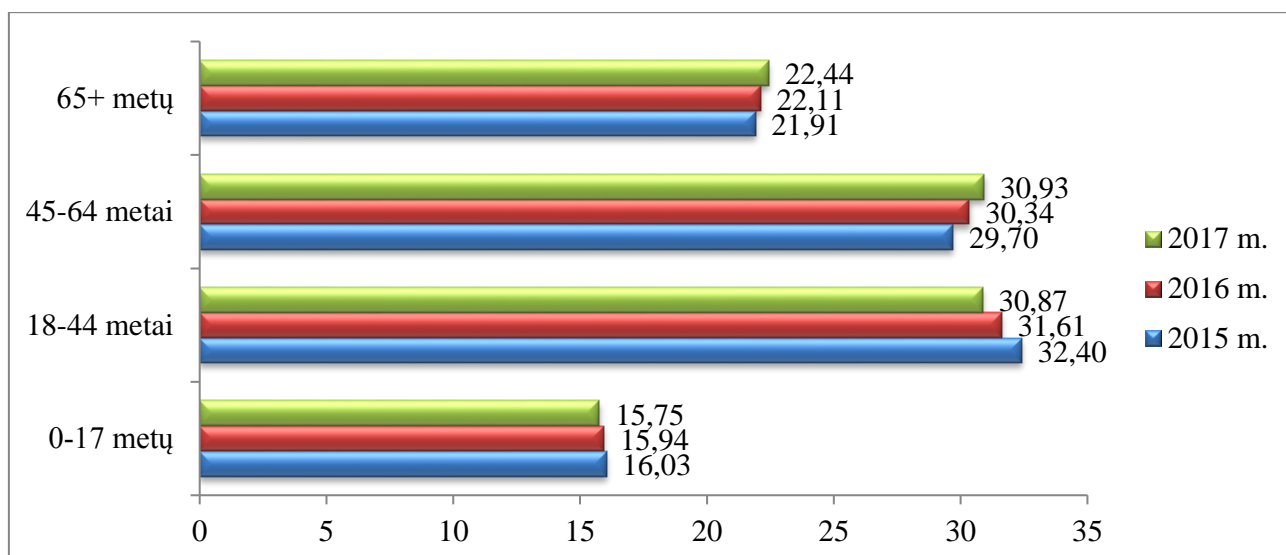
Ataskaitą parengė Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stiprinimo specialistė Ingrida Kazakevičienė, tel./faks. (8 387) 206 08, el. p. stiprinimas.svencionys@gmail.com. Duomenų analizė bus paskelbta: www.svencionys.lt.

2. BENDROJI DALIS

2.1. Švenčionių rajono savivaldybės demografinė situacija

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2017 m. pradžioje (2018 liepos 25 d. duomenys) Švenčionių r. sav. nuolatinių gyventojų skaičius siekė 24 565 asmenis, tuo tarpu 2018 m. pradžioje - 23 881 asmuo, t. y. 684 gyventojais mažiau nei 2017 m. pradžioje. Gyventojų skaičius Švenčionių r. sav. kasmet palaipsniui mažėja. Iš 2017 m. pradžioje gyvenusių asmenų, moterys sudarė 52,8 proc., vyrai - 47,2 proc.

Didžiąją Švenčionių r. sav. gyventojų dalį sudaro 18-64 metų amžiaus asmenys, iš kurių 30,87 proc. amžius yra 18-44 metai ir 30,93 proc. - 45-64 metai. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog per 2015-2017 metų laikotarpį kasmet daugėjo 65 metų ir vyresnio amžiaus asmenų (2015 m. šie asmenys sudarė 21,91 proc., 2016 m. - 22,11 proc., o 2017 m. - 22,44 proc. Švenčionių r. sav. gyventojų) ir mažėjo 0-17 metų amžiaus asmenų (2015 m. šie asmenys sudarė 16,03 proc., 2016 m. - 15,94 proc., o 2017 m. - 15,75 proc. Švenčionių r. sav. gyventojų). Rajono gyventojų struktūros pokyčiai pagal amžiaus grupes 2015-2017 m. pavaizduoti 1 pav.

Pav. 1. Švenčionių r. sav. gyventojų struktūra pagal amžiaus grupes 2015-2017 m., proc. (Šaltinis: Higienos institutas)

2017 m. Švenčionių r. sav. mirė 504 asmenys, t. y. 6 asmenimis daugiau nei 2016 m. 2017 m. Švenčionių r. sav. gimė 194 vaikai – 17 vaikų mažiau nei 2016 m.

Natūralus gyventojų prieaugis išlieka neigiamas.

Lentelė 1. Natūralus gyventojų judėjimas Švenčionių r. sav. 2015-2017 m. (Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas)

Gimusiaji			Mirusiaji			Natūrali gyventojų kaita		
2015 m.	2016 m.	2017 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
225	211	194	526	498	504	-301	-287	-310

2.2. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („Šviesoforas“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo (toliau - PRS) analizė ir interpretavimas atliekamas palyginant 2017 m. Švenčionių rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu.

PRS rodiklių reikšmės vaizduojamos savivaldybės PRS profilyje, taikant „šviesoforo“ principą (nuo geriausiojo žalio, per geltoną prie blogiausiojo raudono). Vadovaujantis šiuo principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į 3 grupes:

- 9 savivaldybės, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, žymimos **žalia spalva**;
- 9 savivaldybės, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją žymimos **raudona spalva**;
- 24 savivaldybės, kuriose rodiklio reikšmės žymimos **geltona spalva**.

Likusių 18 savivaldybių, kuriose gyventojų skaičius yra mažesnis nei 20 000 (Neringos, Birštono, Rietavo, Pagėgių, Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Palangos, Širvintų r., Ignalinos r., Zarasų r., Skuodo r., Kupiškio r., Molėtų r., Visaginas, Lazdijų r., Druskininkų, Akmenės r. ir Pakruojo r.), rodiklių reikšmės bendrame PRS rodiklių profilyje nėra pateikiamos ir lyginamos su kitomis savivaldybėmis, nes jose rodikliai yra labai „jautrūs“ kiekvienam atvejui dėl mažo gyventojų skaičiaus.

PRS analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, įvertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 2 lentelėje „Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2017 m.“.

Verta atkreipti dėmesį į tai, jog nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų redakcija, kurioje yra keletas pakeitimų rodiklių sąrašė – pridėtas naujas rodiklis „Bandymų žudytis skaičius 100 000 gyventojų“, iš rodiklių sąrašo išimtas rodiklis „Savivaldybei pavaldžių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientų pasitenkinimo lygis“ bei rodiklis „Vaikų, kuriems nustatytas dantų ėduonis, skaičius 10 000 gyventojų“ pakeistas į rodiklį „Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc)“. Taip pat keitėsi kelių rodiklių (sergamumas tuberkulioze bei sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze) skaičiavimo metodika.

Sudarius Švenčionių r. sav. Visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilį buvo atlikta 2016-2017 m. rodiklių pokyčio analizė.

Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais, buvo pasirinktos rodiklių sąrašo reikšmės, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis yra prastesni palyginti su šalies rodiklių reikšmėmis. Sudarius Švenčionių rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašą, buvo atrinktos 3 ryškiausios savivaldybės visuomenės sveikatos problemos ir Ataskaitos „Specialiojoje dalyje“ atlikta detalesnė šių sričių analizė ir vertinimas.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami PRS, suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. *Antrajame stulpelyje* pateikiama Švenčionių rajono savivaldybės rodiklio reikšmė 2016 m., *trečiajame* – Švenčionių rajono savivaldybės rodiklio reikšmė 2017 m., *ketvirtajame* – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, *penktajame* –

mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, *šeštajame* – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, *septintame* – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

Lentelė 2. Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis (Šaltinis: Higienos institutas)

Rodiklis	Savivaldybės rodiklis 2016 m.	Savivaldybės rodiklis 2017 m.	Lietuvos rodiklis 2017 m.	Minimali reikšmė 2017 m.	Maksimali reikšmė 2017 m.	Santykis: savivaldybė/Lietuva
1	2	3	4	5	6	7
Pagrindinis strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai						
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, metais	70,2	70,7	75,7	70,7	77,8	0,93
Išvengiamas mirtingumas, proc.	36,1	35,5	31,3	23,1	39,3	1,1
1. tikslas – sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį						
1.1. uždavinys – sumažinti skurdo lygį ir nedarbą						
Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv.	44,2	45,4	26,5	10,5	63,4	1,7
Standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv.	43,2	46,3	25,9	10,7	64,0	*
Bandymų žudytis skaičius 100 000 gyv.	64,3	45,4	44,4	7,6	100,1	1,0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyv.	34,4	44,7	76,3	42,6	150,6	0,6
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1000 gyv.	5,0	5,2	3,5	1,3	8,2	1,5
Ilgalaikio nedarbo lygis, proc.	2,3	2,5	2,1	0,3	5,3	1,2
Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.	-17,9	-20,8	-13,8	-29,8	-1,8	1,5
1.2. uždavinys – Sumažinti socialinę – ekonominę gyventojų diferenciaciją šalyje ir bendruomenėse						
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyv.	176,9	173,4	99,3	54,9	160,4	1,7
Standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyv.	169,4	166,0	97,8	53,7	166,0	*
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 gyv.	253,7	211,2	159,1	69,0	360,9	1,3
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv.	24,0	20,8	26,4	7,6	98,8	0,8
Sergamumas tuberkulioze 100 000 gyv. (nauji atvejai)	40,2	49,5	44,8	21,8	104,2	1,4
2 tikslas – sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką						
2.1. uždavinys – kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą						
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.	0,0	0,0	1,1	0,0	2,4	0,0
Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyv.	158,2	123,2	145,1	70,7	190,0	0,8
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv.	77,2	75,5	68,3	42,5	120,1	1,1
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis 10 000 gyv.	31,0	35,1	70,7	16,6	108,7	0,5
2.2 uždavinys – kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį						
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo 100 000 gyv.	8,0	12,4	5,0	0,0	26,6	2,5
Standartizuotas mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo 100 000 gyv.	7,3	11,9	4,9	0,0	25,5	*

Mirtingumas dėl nukritimo 100 000 gyv.	36,2	24,8	15,0	5,0	33,7	1,7
Standartizuotas mirtingumas dėl nukritimo 100 000 gyv.	33,9	23,3	14,7	0,0	32,9	*
2.3. uždavinys – mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių						
Mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyv.	12,1	20,6	8,8	0,0	30,4	2,3
Standartizuotas mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyv.	12,2	21,1	8,7	0,0	34,5	*
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyv.	0,0	8,3	3,2	0,0	12,1	2,6
Transporto įvykiuose patirtos traumos skaičius 100 000 gyv.	96,5	99,1	61,8	22,9	133,0	1,6
2.4. uždavinys – mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą						
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, kilogramais	320,0	150,0	1027,0	0,0	35935,0	**
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams, proc.	-	-	-	-	-	-
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams, proc.	-	-	-	-	-	-
3 tikslas – formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą						
3.1. uždavinys – sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą						
Mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, 100 000 gyv.	4,0	0,0	3,9	0,0	12,6	0,0
Standartizuotas mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, 100 000 gyv.	5,0	0,0	4,0	0,0	13,2	*
Mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, 100 000 gyv.	64,3	57,8	20,5	3,3	57,8	2,8
Standartizuotas mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, 100 000 gyv.	60,3	52,5	20,2	3,3	52,5	*
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai), 100 000 gyv.	12,1	33,0	53,6	0,0	281,5	0,6
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	164,7	222,2	186,9	113,2	376,9	1,2
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	160,5	192,2	164,7	109,4	325,3	1,2
3.2. uždavinys – skatinti sveikos mitybos įpročius						
Kūdikų, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis, proc.	16,8	22,9	34,3	10,6	56,2	0,7
4 tikslas – užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius						
4.1. uždavinys – užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais						
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.	38,0	36,5	33,1	20,9	56,7	1,1
Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyv.	7,8	6,6	6,5	4,2	9,5	1,0
4.2. uždavinys – plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą						
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	2,5	2,7	2,0	1,4	3,9	1,3
Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyv.	4,8	5,8	7,7	2,3	13,3	0,8

Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	7,6	8,3	9,1	6,8	11,6	0,9
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv. (nauji atvejai)	4,0	8,3	3,9	0,0	14,8	2,1
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis 10 000 gyv.	1,6	1,7	3,1	0,0	8,0	0,5
4.3. uždavinys – pagerinti motinos ir vaiko sveikatą						
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	9,5	5,2	3,0	0,0	9,9	1,7
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.	97,0	96,0	93,5	86,6	99,4	1,0
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys, proc.	96,0	98,8	93,7	87,0	99,3	1,1
Tikslinės populiacijos dalis (6-14 m.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.	13,1	15,1	16,4	2,2	44,4	0,9
Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis, proc.	4,5	15,2	18,0	6,0	26,9	0,8
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyv.	2,6	5,5	5,4	0,0	18,8	1,0
4.4. uždavinys – stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę						
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyv.	1153,9	1085,7	795,9	525,3	1326,9	1,4
Standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyv.	974,0	909,2	773,3	626,7	1063,6	*
Mirtingumas nuo piktybinių navikų rodiklis 100 000 gyv.	337,7	383,9	282,7	175,1	406,5	1,4
Standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų rodiklis 100 000 gyv.	299,1	331,4	274,7	201,6	351,8	*
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyv.	325,7	309,6	189,8	110,0	544,6	1,6
Standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyv.	276,9	256,6	183,9	107,7	447,4	*
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu 10 000 gyv.	35,0	39,6	62,3	28,1	103,0	0,6
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2016-2017 m.	17,3	17,9	48,6	17,9	65,1	0,4
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje 2015-2017 m.	46,1	44,5	52,8	35,7	69,3	0,8
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje 2016-2017 m.	32,7	34,0	52,2	21,9	66,1	0,7
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje 2017 m.	14,7	21,7	40,8	21,7	57,6	0,5

* Rodiklio reikšmė nepateikiama, nes HI SIC leidinyje “Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.” ši rodiklio reikšmė nepateikta.

** Rodiklio reikšmė nepateikiama, nes HI SIC leidinyje “Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2017 m.” šio rodiklio reikšmės nėra apskaičiuotos ir pateikiamos dėl to, jog rodiklio “Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, kilogramais” reikšmė 2017 m. oficialiuose šaltiniuose pateikiama vėliau nei buvo rengiamas leidinys. Naujausios rodiklio “Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, kilogramais” reikšmės buvo pasiekiamos Lietuvos statistikos departamento interneto svetainėje nuo lapkričio mėn., todėl tik jos Ataskaitoje ir pateikiamos.

Švenčionių rajono savivaldybės sveikatos rodikliai, kurių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):

- mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyv.;
- asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.;
- susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyv.;
- sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis 10 000 gyv.;
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, 100 000 gyv.;
- 1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys, proc.;
- sergamumas II tipo cukriniu diabetu 10 000 gyv.

Rodiklių reikšmės patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona):

- vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, metais;
- išvengiamas mirtingumas, proc.;
- mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl nukritimo 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyv.;
- pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyv.;
- transporto įvykiuose patirtos traumos skaičius 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, 100 000 gyv.;
- sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv. (nauji atvejai);
- kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;
- mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100 000 gyv.;
- mirtingumas nuo piktybinių navikų rodiklis 100 000 gyv.;
- mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyv.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2016-2017 m.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje 2016-2017 m.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje 2017 m.

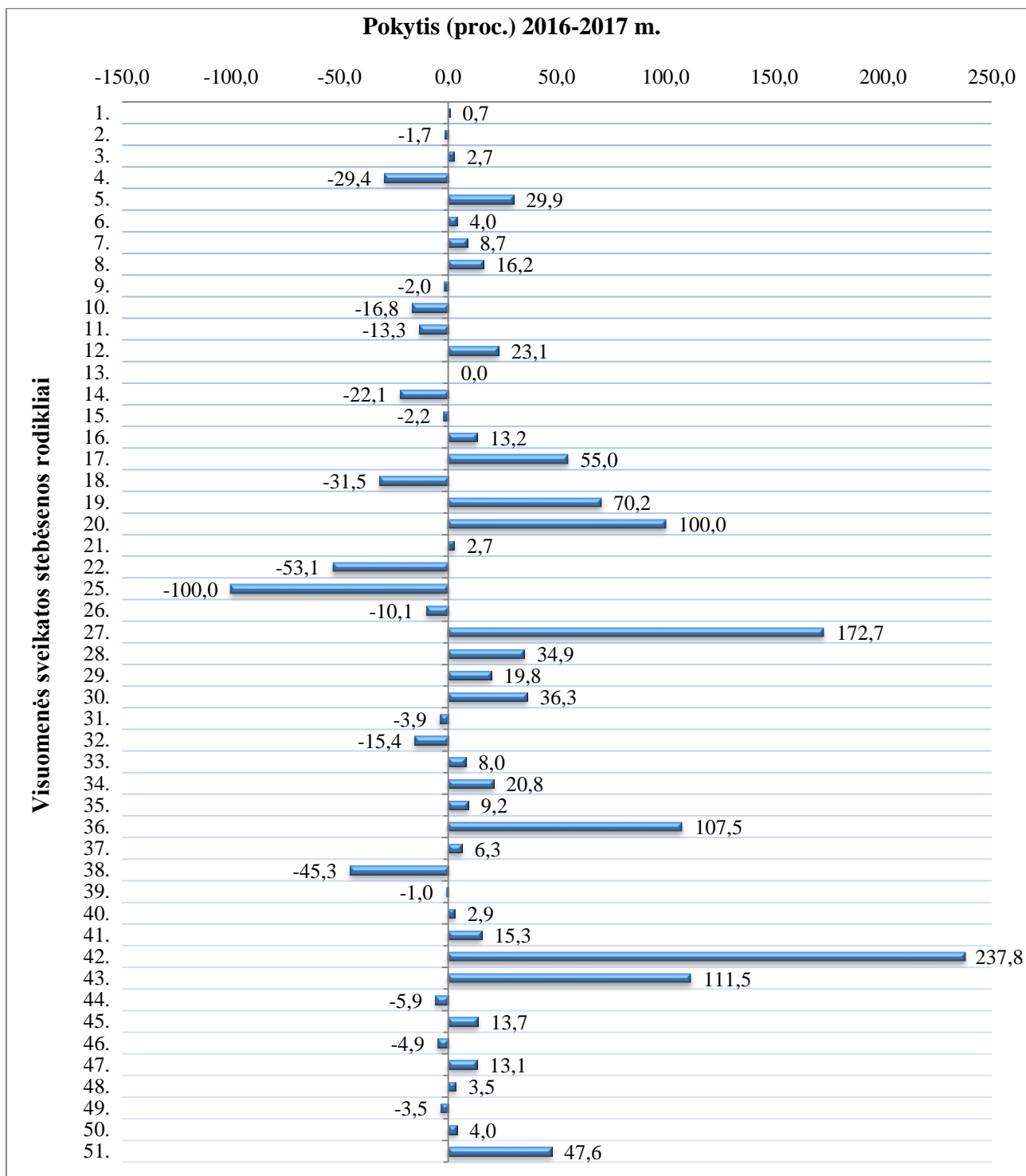
Blogiausi rodikliai Lietuvos mastu:

- vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, metais;
- mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, 100 000 gyv.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2016-2017 m.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje 2017 m.;

Visi kiti rodikliai patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (geltonoji zona).

2.2.1 Rodiklių pokytis 2016–2017 m.

Procentinis Švenčionių r. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pokytis 2016–2017 m. pateikiamas 2 pav. sunumeravus rodiklius atitinkamais skaičiais pagal rodiklių sąrašą, kuris pateiktas Ataskaitos priede. Išanalizavus rodiklių pokyčio rezultatus matyti, kad labiausiai, net 237,8 proc., didėjo vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis. Taip pat ženkliai didėjo rodiklių nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai), paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius, sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze ir pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių reikšmės (atitinkamai 172,7 proc., 111,5 proc., 107,5 proc. ir 100,0 proc.). Ryškiausiai sumažėjo rodiklių mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, kilogramais ir kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių reikšmės (atitinkamai -100,0 proc., -53,1 proc. ir -45,3 proc.).

Pav. 2. Švenčionių r. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pokytis (proc.) 2016–2017 m. (rodiklių reikšmės pateiktos priede)

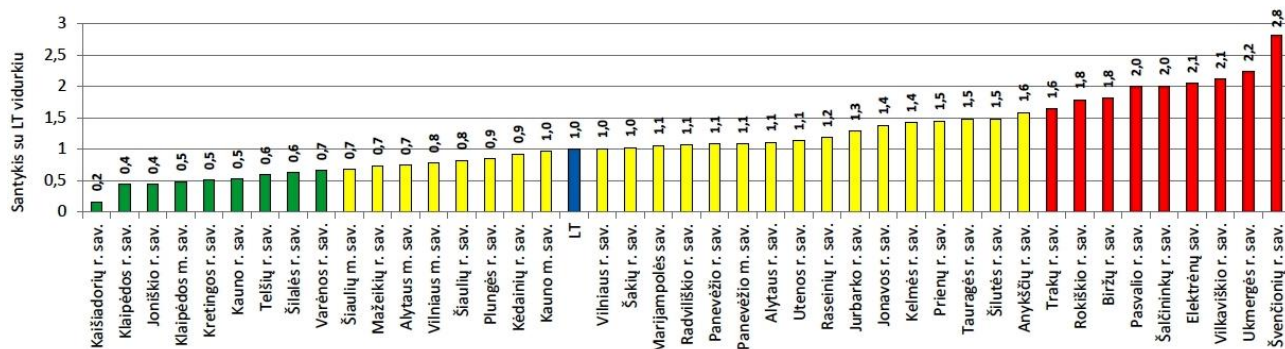
Detaliai analizei, kaip prioritetingos sveikatos problemos, kurios yra ryškiausios Lietuvos mastu, pasirinkti šie rodikliai:

- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyv.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.

3. SPECIALIOJI DALIS

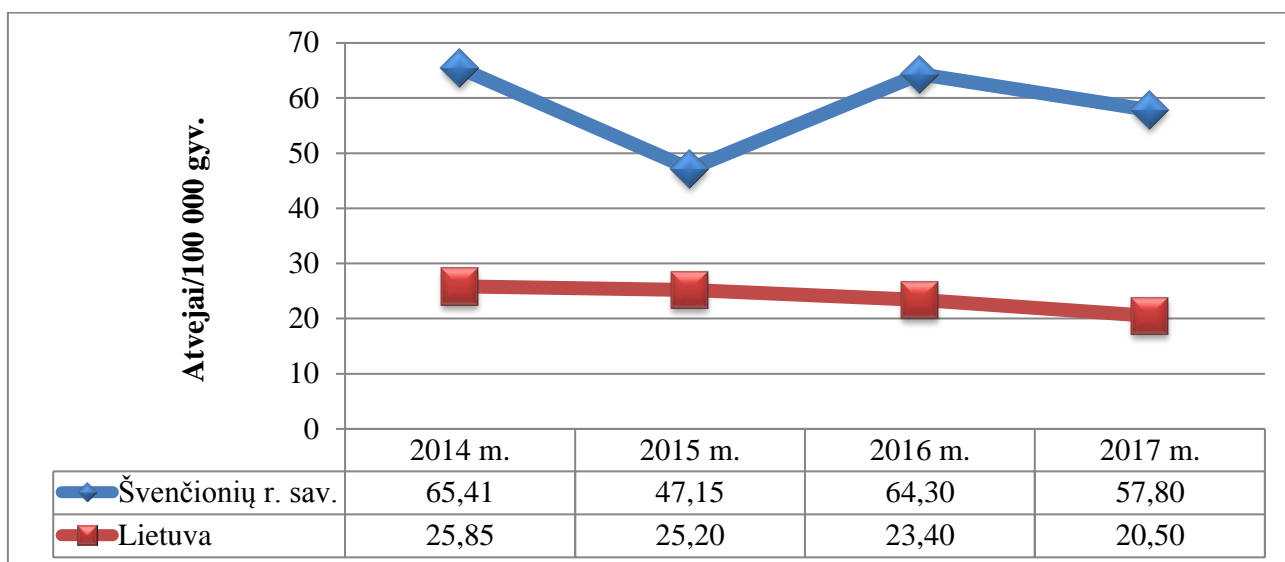
3.1. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu

2017 m. Švenčionių r. sav. mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, beveik 3 kartus viršijo Lietuvos vidurkį. Švenčionių r. sav. santykiyje savivaldybė/Lietuva išlieka raudona spalva žymimų kvantilių grupėje (3 pav.).

Pav. 3. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu (100 000 gyv.), 2017 m. Savivaldybės santykis su Lietuvos vidurkiu (*Šaltinis: Higienos institutas*)

4 paveiksle pavaizduota, kaip kito mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, Švenčionių r. sav. ir Lietuvoje 2014–2017 m. laikotarpyje (2001–2013 m. duomenys nepateikiami, kadangi Higienos instituto Lietuvos sveikatos statistikos rodiklių sistemoje šie duomenys neteikiami). Matyti, kad nuo 2016 m. rodiklio reikšmė šiek tiek sumažėjo tiek Švenčionių r. sav., tiek Lietuvoje, tačiau Lietuvos rodiklis išlieka ženkliai mažesnis nei Švenčionių r. sav.

Pav. 4. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu (100 000 gyv.), Švenčionių r. sav. ir Lietuvoje 2014–2017 m. (*Šaltinis: Higienos institutas*)

2017 m. Švenčionių r. sav. standartizuoto mirtingumo dėl apsinuodijimo alkoholiu ir standartizuoto mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių rodikliai buvo didesni tarp miesto

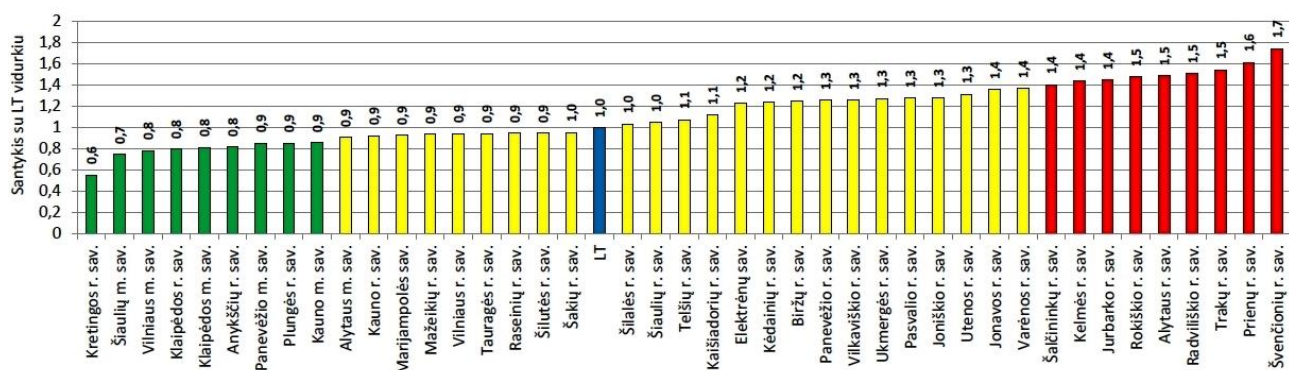
gyventojų ir tarp vyrų. Lietuvos mastu tendencijos šiek tiek skiriasi - abu rodikliai buvo didesni tarp kaimo gyventojų ir tarp vyrų. Detalesni duomenys pateikti 3 lentelėje.

Lentelė 3. Standartizuotas (ES standartas) mirtingumas dėl apsinuodijimo alkoholiu pagal gyvenamąją vietą ir lytį bei standartizuotas (ES standartas) mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių pagal gyvenamąją vietą ir lytį Švenčionių r. sav. ir Lietuvoje 2017 m. (rodikliai 100 000 gyv.) (*Šaltinis: Higienos institutas*)

Rodiklis		Švenčionių r. sav.	Lietuva
Standartizuotas mirtingumas dėl apsinuodijimo alkoholiu 100 000 gyv. pagal gyvenamąją vietą 2017 m.	Miestas	19,95	6,43
	Kaimas	10,04	7,49
Standartizuotas mirtingumas dėl apsinuodijimo alkoholiu 100 000 gyv. pagal lytį 2017 m.	Vyrai	32,06	11,87
	Moterys	-	2,35
Standartizuotas mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. pagal gyvenamąją vietą 2017 m.	Miestas	55,97	18,77
	Kaimas	49,07	21,88
Standartizuotas mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv. pagal lytį 2017 m.	Vyrai	97,41	34,99
	Moterys	12,64	7,20

3.2. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių

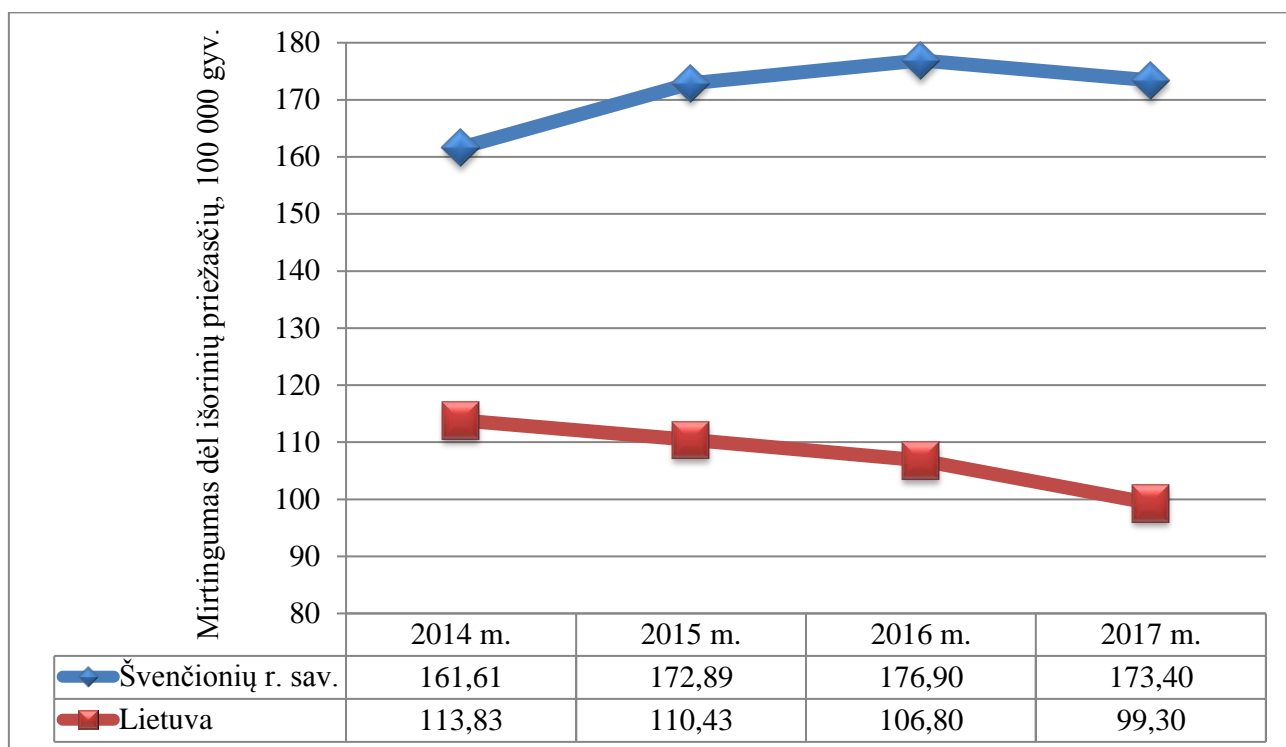
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių yra viena dažniausių mirties priežasčių tiek šalyje, tiek Švenčionių r. sav. 2017 m. Lietuvoje nuo šių priežasčių mirė 2 810 žmonių, t. y. 99,3 asmenys/100 000 gyv., tuo tarpu Švenčionių r. sav. - 42 asmenys, t. y. 173,4 asmenys/100 000 gyv. Santykių savivaldybė/Lietuva Švenčionių r. sav. išlieka raudona spalva žymimų kvantilių grupėje (5 pav.).

Pav. 5. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (100 000 gyv.) 2017 m. Savivaldybės santykis su Lietuvos vidurkiu (*Šaltinis: Higienos institutas*)

Nagrinėjant mirtingumo dėl išorinių priežasčių pokytį Švenčionių r. sav. ir Lietuvoje 2014–2017 m. laikotarpyje (2001-2013 m. duomenys nepateikiami, kadangi Higienos instituto Lietuvos sveikatos statistikos rodiklių sistemoje šie duomenys neteikiami) matyti, kad Lietuvoje šio rodiklio reikšmė viso nagrinėjamo laikotarpio metu mažėjo, tuo tarpu Švenčionių r. sav. rodiklio reikšmė

didėjo iki 2016 m. ir tik nuo 2016 m. šiek tiek sumažėjo. Vis dėlto Švenčionių r. sav. mirtingumas dėl išorinių priežasčių išlieka ženkliai didesnis nei Lietuvoje (6 pav.).

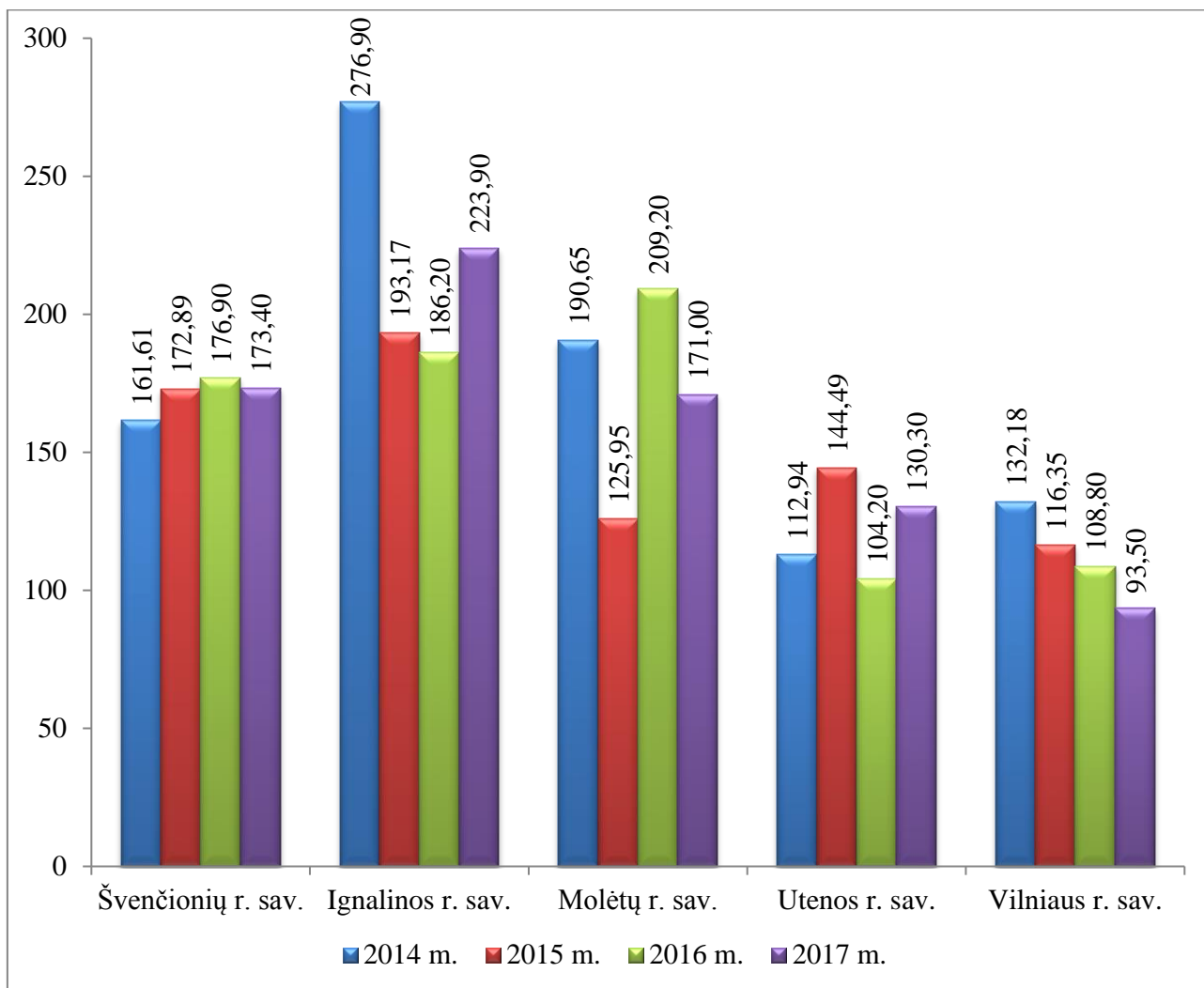
Pav. 6. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (100 000 gyv.) Švenčionių r. sav. ir Lietuvoje 2014–2017 m. (Šaltinis: Higienos institutas)

2017 m. Švenčionių r. sav. dažniausiomis išorinėmis mirties priežastimis buvo tyčiniai sužalojimai (4 lentelė). Ženkliai skyrėsi rajono gyventojų išorinės mirties priežastys pagal lytį: moterų tarpe vyravo transporto įvykiai ir tyčiniai sužalojimai, tuo tarpu vyrų tarpe aktualios visos išorinės mirties priežastys, ypač tyčiniai sužalojimai.

Lentelė 4. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (100 000 gyv.) pagal išorines mirties priežastis ir lytį Švenčionių r. sav. 2017 m. (Šaltinis: Higienos institutas)

Išorinės mirties priežastys	Lytis		Iš viso
	Vyrai	Moterys	
Transporto įvykiai	35,0	7,8	20,6
Atsitiktiniai paskendimai	26,2	-	12,4
Šalčio poveikis	26,2	-	12,4
Atsitiktiniai apsinuodijimai alkoholiu	35,0	-	16,5
Tyčiniai sužalojimai	87,5	7,8	45,4
Pasikėsینimai (nužudymai)	8,7	-	4,1

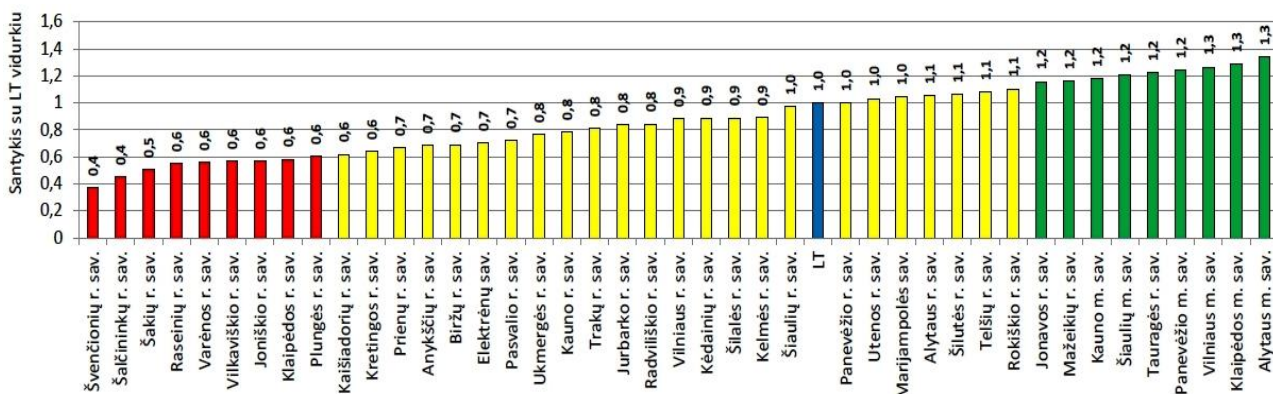
Lyginant Švenčionių r. sav. mirtingumo dėl išorinių priežasčių duomenis su gretimų savivaldybių duomenimis matyti, kad 2017 m. panaši rodiklio reikšmė buvo Molėtų r. sav. (171,00 atveju/100 000 gyv.), tuo tarpu Utenos r. sav. ir Vilniaus r. sav. rodiklio reikšmės buvo ženkliai mažesnės (atitinkamai 130,30 atveju/100 000 gyv. ir 93,50 atveju/100 000 gyv.), o Ignalinos r. sav. rodiklio reikšmė buvo didžiausia ir siekė 223,90 atveju/100 000 gyv. (7 pav.).

Pav. 7. Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (100 000 gyv.) Švenčionių r. sav., Ignalinos r. sav., Molėtų r. sav., Utenos r. sav. ir Vilniaus r. sav. 2014-2017 m. (Šaltinis: Higienos institutas)

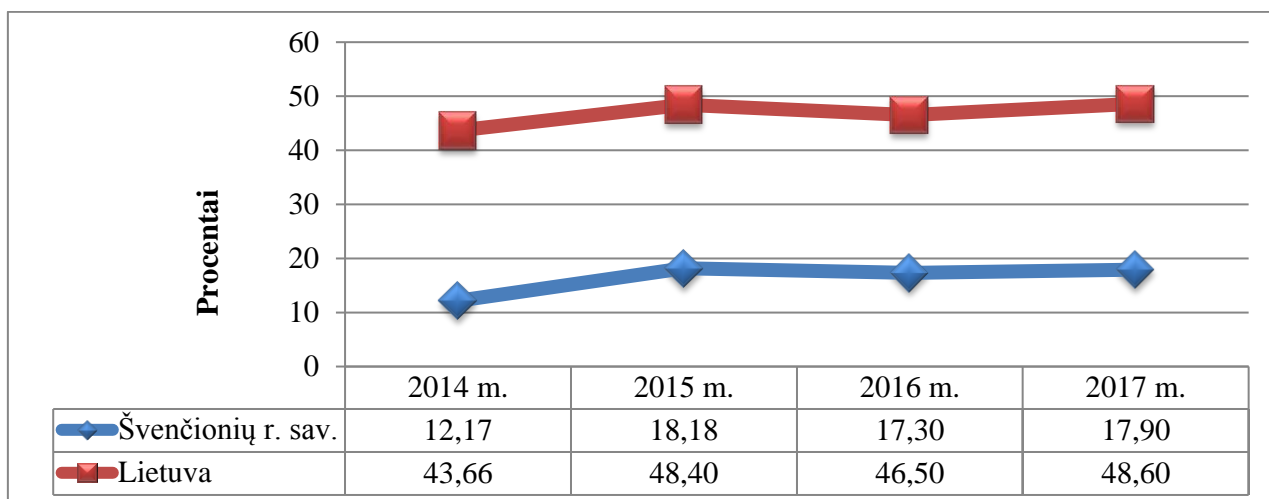
3.3. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje

2017 m. Švenčionių r. sav. moterų, dalyvavusių atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje, buvo 2,7 karto mažiau nei visoje Lietuvoje. Programos įgyvendinimas Švenčionių r. sav. lyginant santykį savivaldybė/Lietuva buvo raudona spalva žymimų kvantilių grupėje (8 paveikslas).

Pav. 8. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2017 m. Savivaldybės santykis su Lietuvos vidurkiu (*Šaltinis: Higienos institutas*)

Nepaisant to, kad 2017 m. Švenčionių r. sav. gyventojų dalyvavimas atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje buvo mažesnis nei Lietuvoje, verta atkreipti dėmesį į tai, kad 2014 m. šio rodiklio reikšmė Švenčionių r. sav. siekė 12,17 proc., tačiau nuo 2015 m. rodiklio reikšmė padidėjo ir 2015-2017 m. laikotarpyje kito nežymiai ir išliko pakankamai pastovi. Nagrinėjami duomenys pateikti 9 paveiksle.

Pav. 9. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2-ų metų bėgyje dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje, Švenčionių r. sav. ir Lietuvoje (*Šaltinis: Higienos institutas*)

2017 m. buvo 1923 moterys, galinčios dalyvauti programoje per ataskaitinį laikotarpį, t. y. 384 moterimis daugiau nei 2016 m. Deja, 2017 m. Švenčionių r. sav. moterų informavimas apie galimybę dalyvauti programoje buvo mažesnis nei 2016 m. ir nuo 2015 m. šio rodiklio reikšmė mažėja (5 lentelė).

Lentelė 5. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), informuota apie galimybę dalyvauti atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo prevencinėje programoje, Švenčionių r. sav. 2013-2017 m. (Šaltinis: *Vilniaus teritorinė ligonių kasa*)

Metai	Paslaugą teikiančiose įstaigose įregistruotų moterų skaičius (50- 69 m. amžiaus)	Programoje galinčių dalyvauti moterų skaičius (per ataskaitinį laikotarpį)	Moterys, informuotos apie galimybę dalyvauti programoje	
			skaičius	% nuo galinčių dalyvauti programoje
2013 m.	3927	*	219	5,58
2014 m.	3810	1524	255	17,00
2015 m.	3923	1569	346	22,05
2016 m.	3846	1539	328	21,31
2017 m.	3846	1923	312	16,22

* Duomenys nepateikti, kadangi Vilniaus teritorinės ligonių kasos Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programos 2013 m. sausio-gruodžio mėn. vykdymo ataskaitoje ši informacija neteikiama.

APIBENDRINIMAS

1. Kasmet gyventojų skaičius Švenčionių r. sav. palaipsniui sumažėja ir nuo 2017 m. pradžios iki 2018 m. pradžios sumažėjo 684 asmenimis.

2. 61,8 proc. rajono gyventojų yra 18-64 metų amžiaus asmenys. Rajone daugėja 45-64 metų bei 65 metų ir vyresnio amžiaus asmenų ir mažėja 0-17 metų bei 18-44 metų amžiaus asmenų.

3. 2017 m. rajone gimė 194 vaikai (17 vaikų mažiau nei 2016 m.), mirė - 504 asmenys (6 asmenimis daugiau nei 2016 m.). Natūralus gyventojų prieaugis 2017 m. buvo -310.

4. Švenčionių r. sav. gyventojų sveikatos būklės ir pagrindinių sveikatą lemiančių veiksnių rodikliai Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste: 7 rodiklių reikšmės (2016 m. buvo 5 rodikliai) patenka tarp geriausių savivaldybių, 18 (2016 m. buvo 18) - tarp prasčiausių, likusieji rodikliai atitinka šalies vidurkį (Žr. 2 lentelę.). Prasčiausi rodikliai Lietuvos kontekste yra vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, mirtingumas dėl išorinių priežasčių, mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje 2016-2017 m., tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje 2017 m., pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių, transporto įvykiuose patirtos traumos skaičius, mirtingumas nuo piktybinių navikų, mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų.

5. Nuo 2016 m. labiausiai (237,8 proc.) didėjo vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis. Taip pat net 172,7 proc. didėjo rodiklio nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai), reikšmė. 2017 m. nebuvo žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir mirusių dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu. Stebint rodiklių mažėjimą ryškiausiai sumažėjo rodiklių į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, kilogramais (-53,1 proc.) ir kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių (-45,3 proc.) reikšmės.

6. Viena iš aktualių problemų rajone yra mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu. 2017 m. Švenčionių r. sav. šio rodiklio santykis su Lietuvos vidurkiu siekė 2,8. Standartizuotas mirtingumas dėl apsinuodijimo alkoholiu ir standartizuotas mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių buvo didesni miesto gyventojų ir vyrų tarpe.

7. Antra aktuali problema rajone - mirtingumas dėl išorinių priežasčių. Šio rodiklio santykis su Lietuvos vidurkiu siekia 1,7. Nuo 2016 m. mirtingumas dėl išorinių priežasčių Švenčionių r. sav. šiek tiek sumažėjo, tačiau vis tiek išlieka ženkliai didesnis nei Lietuvoje (atitinkamai 173,40 atvejai/100 000 gyv. ir 99,30 atvejai/100 000 gyv.). 2017 m. Švenčionių r. sav. dažniausiomis išorinėmis mirties priežastimis buvo tyčiniai sužalojimai (45,4 atvejai/100 000 gyv.), kurie vyrų tarpe buvo net 11 kartų dažnesni nei moterų.

8. Trečia aktuali problema rajone - atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programos vykdymas. 2017 m. Švenčionių r. sav. tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2-ų metų bėgyje dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje, buvo 17,90 proc. 2017 m. rajone nuo visų moterų, galinčių dalyvauti programoje, apie galimybę joje dalyvauti buvo informuotos 16,22 proc.

REKOMENDACIJOS

Švenčionių rajono savivaldybės administracijai, asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms, Švenčionių rajono savivaldybės bendruomenės sveikatos tarybai.

1. Skatinti mažinti alkoholio, tabako vartojimą įgyvendinant intervencijas ir programas, įtraukiant šeimas bei bendruomenę.
 2. Siekiant mažinti mirtingumą dėl savižudybių šviesti visuomenę, kaip atpažinti pirmuosius nerimo, depresijos, priklausomybių, patiriamų patyčių ar smurto požymius, kokią pagalbą suteikti ir kur galima gauti pagalbą.
 3. Siekiant mažinti mirtingumą dėl atsitiktinių paskendimų:
 - 3.1. Skatinti mokytis plaukti tiek vaikus, tiek suaugusiuosius.
 - 3.2. Skatinti neiti maudytis vieniems, nepalikti vaikų be priežiūros prie vandens telkinių.
 - 3.3. Skatinti neiti į vandens telkinį apsvaigus alkoholiu ar kitomis psichotropinėmis medžiagomis.
 - 3.4. Skleisti visuomenei informaciją apie saugų elgesį prie vandens telkinių.
 4. Skatinti fizinį aktyvumą bei sveiką mitybą informuojant gyventojus apie fizinio aktyvumo ir sveikos mitybos svarbą, taip pat gyventojams pasiūlyti įvairesnius fizinio aktyvumo užsiėmimus.
 5. Vykdyti informacijos, kaip teikti pagalbą žmogui patyrus traumą, stipriai kraujuojant, sklaidą.
 6. Informuoti ir skatinti Švenčionių rajono moteris dalyvauti atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.
-